

talmas vállalkozása: a történelem értelmét, méltóságát keresi, s hitet tesz az ember küldetése, igaza mellett. E belső küzdelem, s e humanista válaszcím alakítja ki azt a költői-em-

beri tartást, mely Csanáditól eddig sem volt idegen, s melyben veszélytudat és elszántság, tragikus tépesség és munkára, küzdelemre vállalkozó felelősségérzet találkozik.

POMOGÁTS BÉLA

KÖLTŐI VISSZATÉRÉS

IVO POPIĆ: *Svijet oko mene.*
Osvit, Subotica, 1976.

Ivo Popić verseskötete valójában költői visszatérést jelent az el nem felejtett, forrón szeretett szülőföldre, a tengerpartra, ahogyan azt a költő a *Tenger* című költeményében ki is jelenti:

*„Visszajövök, tenger, partjaidra,
hogy viszontláthassuk egymást újra.”*

Jellemző a tenger aktív szerepe ebben a viszontlátásban: nemcsak a költő látja majd újra a tengert, hanem az is őt. Ugyanilyen önálló, emberrel egyenrangú életre kel Popić verseiben a tengerparti táj minden jelensége: a reményit keltő világítótorony, a titokzatos olajfa, a halált sejtető ciprus, a festői szépségű fehér vitorla, a part menti városok, a beszédes vagy elnémult utcák, az ódon freskók, a bárkák, a víz, a kő. Igen, legfőképpen ez a két leggyakrabban megjelenő és legváltozatosabban ábrázolt motívum, a víz és a kő, amelyek valóban a legjellemzőbbek a tengerparti tájra. A követ is ugyanúgy, mint a vizet, a tengert, Popić *érvő* lényként éli át és írja le. A *kő meg én* című versében vizek feletti koronának nevezi a követ, a tengerből kiemelkedő sziklát, amelynek sorsát saját életével hasonlítja össze:

*„Ne add meg magad az időnek,
te korona a vizek felett.
Sebeidet a szél csókolja,
én kinnal lázadok kín ellen.”*

A tengerpart anyagi jelenségeihez hasonlóan e táj természeti tüneményei is jelentős szerepet játszanak Popić verseiben. Így például a hajnal, a nappal, az alkony, az est, az éj, az évszakok. De ezekben a költeményekben is a táj jellegzetes motívumai képezik a háttérét, vagy szimbolizálják az eseményeket, mint például az *Ősz* című versben is:

„A föld a kővel osztja meg bánatát.

A szőlőskert meghal az ember ablakán.

*És mindezek után
hiába keresel beszédet az utcán.”*

Jellemző Popić költészetére, hogy míg verseiben a holt tárgyak életre kelnek, addig élőlényekről — a fákat kivéve — úgyszólván alig ír. Néhány költeményében szerepel az erdő, egy verse a halról, egy másik a halászlól szól. De a hal és a halász is csak mint a tenger életének színtöltője jut kifejezésre. Emberi kapcsolatokról szóló gondolatok, egy másik emberi lényhez szóló sorok hiányoznak ezekből a versekből. Két magyarázata is lehet ennek a ténynek: a egyik az lenne,

hogy Popić, aki ifjúkorában szakadt el szülőföldjétől, azt már nem a valóságban, hanem csak emlékeiben, vízióként, magányosan éli át. A másik magyarázat pedig az lehet, hogy Popićra, a költőre, a magányosság egyébként is jellemző. A magány, mint motívum, több versében is szerepel — mint ember valójában minden versében magányos, hiszen csak fák, kövek, víz veszi körül —, A *magányosság* című költeményében pedig az egyedüllét érzése már a halálfélelemmel határos, és azzal a félelemmel, hogy a szavak is elhagyhatják, tehát mint költő is magára maradhat:

*„Mig álomban kerestem őket,
elszöktek a szavak.*

*Te vagy az halál?...
Vagy csak egy gondolat?...”*

Ivo Popić lírájának jellegzetességei az expresszionizmus jegyeit hordozzák magukban: az éles összpontosítást, a metaforákkal való kifejezésmódot, a törekvést, hogy a költő énje minél erősebben kivetítődjön a külvilágra. A világirodalom híres expresszionistái közül Popić költészete a német Georg Trakléval (1887—1914) mutat rokonságot. Mind Trakl, mind Popić verseire jellemző például a visszatérő motívumokkal való mozaikszerű játék: ugyanaz a motívum mindig más és más környezetben, más és más szerepben jelenik meg. Popić költészetében egyik ilyen motívum a „kő”, amely például a *Kutatások* című versben az erő jelképe, a *Világítótoronyban* az akadályé, a *Szülőföld* és a *Rovinj* címűben a hazai táj szerves része, *A kő meg én*, *A freskó* és a *S hozzám sem szól a szikla* című költeményekben pedig mint a költővel egyenrangú lény szerepel.

Ugyanígy jellemzőek mind Trakl, mind Popić verseire a festői szépségű, szuggesztív erejű költői képek. Georg Trakl például így írja le az ősz:

*„Ez az év erőteljes búcsúja:
A szőlőskert aranyterméke s bora.”*

(Áldott ősz)

Popićnál is találunk hasonló motívumot: aranyfürtöt, amely azonban nem az év, csupán a nap búcsúzását jelenti:

*„Láthatatlan kéz
vágja el a napot. Nézd,
aranyfürt terem.”*

(Alkony)

Ami a versformákat illeti, Popić lírájára a legkisebb formák jellemzőek: versek két, három, négy, néha öt-hat sorból. Költészetének ezt a sajátosságát még hosszabb lélegzetű költeményeiben is fellelhetjük: ezekben a versekben ugyanis az egész mondanivaló megvan már az első, rövid versszakban, az ezt követő strofák pedig mind az első variációi; mint például a *Kutatások* című versben:

*„Kezem,
mutasd meg az utat.”*

A következő négy versszak ugyanígy kezdődik, mint az előző: „Kezem”, ezt minden versszakban egy másik imperativus követi, de mindig az első strofa imperativusával összhangban.

Popićnak ezek a rövid és tömör versei és versszakai a régi japán és kínai költészet hasonlóan rövid és hasonló tematikájú verseire emlékeztetnek. Ha valaki például Popić *Tavaszi* című versét olvasná, nem tudva, kitől van, könnyen támadhatna az az érzése, hogy a Távol-Kelet klasszikus versei közül fekszik előtte valamelyik:

*„A meggyfavirágon
a reggel üdvözetét látom.*

*Érzem:
ez az
oázis
az égen.”*

KENYERES KOVÁCS MÁRTA